

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
 «Одеська юридична академія» О. В. Тодощака
 (наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

tymchasovo-okupovani/3888496-na-tot-zaporizkoi-oblasti-stvorili-12-organizacij-aki-zajmautsa-militarizacieu-ditej.html.

5. Скільки грошей росія витрачає на фінансування державної пропаганди. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/10/10/infografika/finansy/skilky-hroshej-rosiya-vytrachaye-finansuvannya-derzhavnoyi-propahandy>.

6. Як Росія зомбує свою молодь. URL: <https://babel.ua/news/111015-yak-rosiya-zombuye-svoyu-molod-oglyad-materialiv-inozemnih-media-pro-viynu-19-veresnya>.

Ключові слова: молодь, освіта, цільова аудиторія, свідомість, тимчасово окуповані території, пропаганда, медіа, інформаційна війна, соціальні мережі, молодіжні організації, Україна.

Федорова Тетяна Сергіївна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
міжнародного та європейського права*

*Національного університету «Одеська юридична
академія»*

Пирожкова Аліна Євгенівна

*здобувачка вищої освіти Національного
університету «Одеська юридична академія»*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ

У сучасному світі інформація набула статусу одного з найцінніших ресурсів, що впливає на всі

сфери життя — від економіки до політики та культури. Вона не тільки забезпечує обмін знаннями, але й формує основи для прийняття обґрунтованих рішень як на індивідуальному рівні, так і на рівні цілих країн. Саме тому право на доступ до інформації стало ключовим елементом функціонування демократичного суспільства. Вільний доступ до інформації забезпечує прозорість роботи державних інституцій, сприяє участі громадян у громадському та політичному житті, а також допомагає зміцнити механізми захисту прав і свобод людини.

У демократичному суспільстві право на доступ до інформації відіграє важливу роль у створенні підзвітності держави перед громадянами. Відкритість державних органів дає можливість громадянам бути поінформованими про діяльність влади, ефективно контролювати її роботу та виявляти можливі зловживання. Без доступу до інформації громадяни не можуть повноцінно брати участь у процесах ухвалення рішень, що стосуються державної політики, економічних реформ або інших суспільно важливих питань. Це право також сприяє боротьбі з корупцією, оскільки відкритість інформації про діяльність уряду зменшує можливості для зловживань і посилює громадський контроль.

На міжнародному рівні право на доступ до інформації визнається однією з фундаментальних свобод людини та закріплено у низці міжнародних документів, серед яких особливо виділяються Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, а також

Орхуська конвенція. Вони встановлюють чіткі зобов'язання держав забезпечити громадянам доступ до інформації та гарантують, що інформація буде надана вчасно та в доступній формі.

Зокрема, Загальна декларація прав людини (стаття 19) закріплює право на свободу вираження думки та доступ до інформації, що передбачає можливість вільного поширення та отримання інформації без перешкод з боку держави, що підкреслює важливість інформації як основного інструменту для реалізації інших прав і свобод. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права також передбачає право кожного на доступ до інформації, наголошуючи, що це право є необхідним для ефективного функціонування демократичних інститутів. Інформаційна відкритість створює умови для суспільної дискусії, яка є основою для прийняття виважених рішень в умовах плюралізму думок. Особливого значення право на доступ до інформації набуває у контексті охорони навколишнього середовища. Орхуська конвенція, прийнята під егідою Європейської економічної комісії ООН, є одним із ключових документів, що регулює питання доступу до екологічної інформації. Вона визначає право кожного знати про стан навколишнього середовища, брати участь у прийнятті рішень щодо екологічних питань і мати доступ до правосуддя у випадках порушення екологічних норм. Таким чином, інформаційна відкритість у сфері екології стає запорукою захисту як прав окремих осіб, так і інтересів майбутніх поколінь.

Міжнародно-правові гарантії реалізації права на доступ до інформації забезпечують його захист у

глобальному масштабі та встановлюють загальні стандарти для держав-учасниць, які визначають обов'язки держав щодо надання інформації, а також забезпечення доступу до неї у випадках, коли йдеться про суспільно важливі питання.

Право на доступ до інформації посідає важливе місце в системі прав і свобод людини в сучасному світі, закріплене в багатьох міжнародних і національних нормативних актах, а його значущість постійно зростає в умовах розвитку інформаційного суспільства. Право на доступ до інформації передбачає можливість кожного отримувати, використовувати, поширювати та зберігати інформацію, що належить суспільству або державі. Це є ключовим елементом демократії та громадянського суспільства, оскільки вільний доступ до інформації дозволяє громадянам бути обізнаними, розуміти свої права та обов'язки, а також здійснювати контроль за діяльністю влади.

Різні аспекти міжнародно-правових гарантій реалізації права людини і громадянина на інформацію та доступ до неї були досліджені у наукових працях таких учених, як І.В. Арістова, Ю.Г. Барабаш, О. Винников, В. Гавловський, М.С. Демкова, Р. Калюжний, А.І. Марущак, О.В. Нестеренко, В.В. Речицький, В.О. Серьогін, В.В. Середюк, С. Шевчук, М. Швець, В. Цимбалюк та інших.

У сучасному світі, де інформація є одним із найцінніших ресурсів, право на доступ до неї набуває особливої важливості. Це право не лише сприяє зміцненню основ демократії та громадянського суспільства, але й виступає

ключовим фактором для розвитку інновацій, соціального прогресу та економічного зростання. Удосконалення механізмів реалізації права на доступ до інформації є важливим завданням для суспільства, оскільки воно сприяє підвищенню рівня обізнаності, покращенню процесів управління, а також забезпеченню більшої відкритості та прозорості.

Свобода шукати, одержувати та поширювати інформацію є одним з найважливіших політичних та особистих прав людини і є невід'ємною частиною Загальної декларації прав людини (стаття 19) [1]. Це право впливає з права на свободу переконань і на вільне їх вираження, однак дані повноваження особи можуть бути обмежені за умови, що такі обмеження передбачені законом, вони є «необхідними в демократичному суспільстві» і застосовуються виключно для забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших осіб, а також для забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту. Це право також визначається у ст. 10 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [2], а також у ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [3].

У міжнародних правових актах, таких як конвенції, права та свободи, пов'язані з інформацією, як і інші права людини, закріплюються в загальному, декларативному форматі. Однак для їх реальної реалізації особливо важливе забезпечення захисту та застосування на універсальному та регіональному рівнях. Важливу роль у цьому процесі відіграють Комітет ООН з прав людини та регіональні суди,

зокрема Міжамериканський та Європейський суди з прав людини [4, с. 216].

Орхуська конвенція, прийнята Європейською Економічною Комісією ООН, визнає право на доступ до інформації як одне з основних процесуальних екологічних прав. Відповідно до цієї конвенції, кожна сторона зобов'язується сприяти екологічній освіті та підвищенню рівня поінформованості громадськості з питань довкілля, включаючи доступ до інформації, участь у прийнятті рішень і доступ до правосуддя у справах, що стосуються навколишнього середовища [5]. Конвенція гарантує доступ до інформації через обов'язкове надання необхідних даних за запитом без потреби обґрунтування, активне інформування громадськості, публікацію звітів про стан довкілля та інших важливих питань, а також встановлює процедури надання інформації в разі відмови органів, враховуючи ступінь суспільного інтересу та необхідність негайного інформування у випадках загрози здоров'ю людей та/або навколишньому середовищу.

У межах ООН було прийнято кілька міжнародних документів, що закріплюють право на доступ до інформації. Зокрема, такі документи, як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, а також Конвенція ООН проти корупції (UNCAC), визнають і підтримують це право [1, 3]. Роль ООН у забезпеченні права на доступ до інформації полягає в розробці нормативно-правової бази, сприянні розвитку цього права на міжнародному та національному рівнях, а також у реалізації програм

та проектів, що розширюють доступ до інформації для громадян у всьому світі.

Європейський Суд з прав людини відіграє ключову роль у захисті права на доступ до інформації. Своїми рішеннями у справах, що стосуються цього права, ЄСПЛ формує стандарти та принципи, які сприяють розвитку прозорості та зміцненню демократії в країнах-членах. Суд підкреслює, що доступ до інформації є невід'ємною частиною права на свободу вираження поглядів і є важливим для забезпечення ефективного функціонування демократичного суспільства.

Рішення ЄСПЛ у справах про доступ до інформації демонструють, що суд визнає суспільний інтерес у доступі до інформації, особливо коли вона стосується діяльності публічних органів та впливає на громадське життя. ЄСПЛ встановлює важливі принципи, які обов'язкові для врахування державами-членами, зокрема, необхідність обґрунтування обмежень доступу до інформації та ухвалення рішень у відповідності з принципами прозорості, об'єктивності та доступності.

Отже, міжнародно-правові гарантії реалізації права на доступ до інформації є важливою складовою забезпечення прозорості та підзвітності державних органів, а також ефективного функціонування демократичних інституцій. Завдяки міжнародним документам, таким як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Орхуська конвенція та інші, це право отримало визнання на глобальному рівні, а його дотримання стало обов'язковим для країн-учасниць.

Гарантії сприяють формуванню єдиних стандартів доступу до інформації, забезпечуючи громадянам можливість брати активну участь у суспільно важливих процесах та контролювати діяльність державної влади. Впровадження таких стандартів на національному рівні сприяє зміцненню демократичних принципів, захисту прав людини та зростанню довіри до державних інституцій. Таким чином, міжнародно-правові гарантії доступу до інформації є важливим інструментом забезпечення прав людини та розвитку демократичних суспільств у глобальному контексті.

Джерела:

1. Загальна декларація прав людини : Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 № 995_015. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : Конвенція, Міжнародний документ, Протокол від 04.11.1950 № 995_004. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966 № 995_043. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

4. Погорілецька А. В. Проблеми реалізації права громадян на офіційну інформацію в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Вип. 22. Частина I. Том 2. С. 216-219.

5. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 25.06.1998 року : Закон № 832-XIV від 06.07.99 року. Відомості Верховної Ради України.

Ключові слова: право на доступ до інформації, прозорість, демократичне суспільство, ЄСПЛ, міжнародні стандарти.

Бугаєць Альона Сергіївна

асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРОДУКТ, СТВОРЕНИЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Стрімкий розвиток штучного інтелекту та його широке використання для створення інтелектуальних продуктів ставлять ряд питань правового характеру. Так, професор О.Д. Крупчан пише, що «дедалі більша автономність технологій штучного інтелекту піднімає питання про готовність сучасного права інтелектуальної власності до регулювання суспільних відносин щодо результатів творчої діяльності, досягнутих виключно системами зі штучним інтелектом, адже право інтелектуальної власності в його нинішньому вигляді формувалося

Секція № 6

Питання захисту прав людини в інформаційній сфері

НЕВАРА Л.М., ЯКУШЕВСЬКА Д.А.

Право людини на інформацію як основа демократичного суспільства 413

ПОЛИЩУК К.Р.

Молодь і освіта як цілі: пропагандистські наративи для молодого покоління 420

ФЕДОРОВА Т.С., ПИРОЖКОВА А.Є.

Міжнародно-правові гарантії реалізації права на доступ до інформації 426

БУГАЄЦЬ А.С.

Право інтелектуальної власності на продукт, створений з використанням штучного інтелекту та міжнародне право: постановка проблеми 434

РУГАЛО Б.А.

Порушення прав людини з використання штучного інтелекту в умовах міжнародних воєнних конфліктів 439

ЯНИЦЬКА І.А.

Проблеми та виклики у забезпеченні психологічної допомоги і захисті прав дітей, які зазнали насильства 444

Секція № 7

Захист прав людини в кризових ситуаціях

СЛАВКО А.С., ЗАЦАРИННА А.Ю.

Правовий статус біженців в період збройних конфліктів 449

ФЕДОРОВА Т.С., ДЕМЕНТЬЄВА Ю.В.

Участь міжнародних організацій при вирішенні конфліктів на міжнародній арені 454

ФЕДОРОВА Т.С., СТЕПАНЕНКО А.О.

Проблемні аспекти дотримання міжнародних стандартів захисту та прав військовополонених 460

ГРЕБЕНЮК Д.О.

Щодо передумов формування уявлення про «еврозлочин» як правове явище 466

Секція № 8

Захист прав людини відповідно до положень Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів до них 1977 року.

ТУЛЯКОВ В.О.

Окупаційне кримінальне право в контексті сучасного розвитку української державності 474